

Eettinen osaaminen

Kuka ja millainen minä olen? (arvoni, uskomukseni, ominaisuuteni, kokemukseni)

Arvoni perustuvat ihmisyyden ja luonnon tasapainoon ja niiden terveyteen. Hyvinvointi ja rakkaudesta toimiminen on hyvän elämän edellytys, olipa elämän muoto millaista tahansa. Yleinen arvostus elämää ja sen elementtejä kohtaan on hyvin iso osa arvomaailmaani.

Uskomukseni perustuvat siihen, että koen maailman olevan laajempi, kuin pystymme kuvittelemaankaan. Uskon tietynlaiseen luomisteoriaan, mutten välttämättä niinkään jumalallisuuteen. Jostain kuitenkin kaikki on alkanut. Toinen tärkeä osa omaa uskomusmaailmaani on se, että aivojemme kapasiteetti on todella paljon suurempi, ja käytämme aivojamme yleisesti aivan liian vähän ja rajallisesti.

Uskomukseni on myös sitä, että ihmisten tulisi käydä epämukavuusalueillaan päivittäin, jotta oikeasti eläisimme elämää ”täysillä”.

Miten eettiset periaatteet näkyvät ajattelussani ja toiminnassani?

Eettisen ajatteluni pohjalta toimintani konkretisoituu yleisenä arvostuksena ihmisiä, eläimiä ja luontokappaleita kohtaan. Toimin useimmiten rakkaudesta ja aitoudesta käsin, ja se ohjaa toimintaani ihmisenä ympäröivässä maailmassa.

Missä tilanteissa olen huomannut toimivani eettisiä periaatteitani vastaan?

Olen joskus huoannut toimivani itsekkäästi. Olen ajatellut liikaa omaa etuani ja silloin toiminut omia eettisiä periaatteitani vastaan. Olen siis tehnyt valintoja, jotka ovat olleet minulle helpompia ja tai hyödyllisempiä. Valinnat eivät välttämättä ole silloin edistänyt muiden tilannetta eikä ole ollut täysin reilua. Jälkikäteen kuitenkin olen huomannut, että päätöksiä ja toimintaani on ohjannut enemmän oma mukavuus tai kiire.

Mikä on ymmärrykseni hyvästä ja pahasta, ja normeista sekä säännöistä?

Hyvä ja pahan ymmärtämisen voi linkittää siihen, miten ihmisten teot vaikuttavat muihin. Hyvyys on mielestäni sitä, miten se edistää muiden ihmisten hyvinvointia ja pahuus päivänvastaista. Hyvyys on muiden kunnioittamista ja muiden huomioon ottamista. Pahana ihmisenä voi pitää henkilöä, joka vahingoittaa muita, ei kunnioita tai ota muita huomioon. Hyvän ja pahan erottaminen ei kuitenkaan aina ole helppoa sillä kaikkeen vaikuttaa aina eri näkökulmat, mielipiteet ja tilanteet.

Normit ja säännöt auttavat ohjaamaan ihmisten toimintaa. Ne luovat yhteiskuntaan pelisääntöjä, joiden mukaan ihmiset elävät ja toimivat oikeudenmukaisesti. Toisaalta normien ja sääntöjen noudattaminen ei aina riitä vaan taustalla on ihmisten arvot kuten oikeudenmukaisuus tai

vastuullisuus. Sen takia omia tapoja oin hyvä tarkastella arvojen ja yhteiskunnallisten normien ja sääntöjen laseista.

Millaisia ristiriitaisia tilanteita voin kohdata/ olen kohdannut opettajana? (esim. arvoriitit)

Ristiriitaisia tilanteita voi nousta ilmi opettajan ammatissa. Harjoittelun aikana on ollut tärkeä saada harjoittelua vetävältä opettajalta taustatietoa oppilaista, jotta tietää, miten voi tukea heitä parhaiten. Olin yllätynyt siitä, kuinka useat luokan oppilaat kamppailivat erilaisten haasteiden kanssa. Gerlander & Kostianen (2005) käsittelee artikkelissaan muun muassa sitä, kuinka opettajan ja oppilaan vuorovaikutussuhde tarkastellaan asymmetrisenä ja jännitteisenä. Syy asymmetriselle ilmiölle on se, että näillä osapuolilla on erilaisia tehtäviä sekä ovat hierarkkisesti eri asemassa.

Ristiriidat voivat nousta esille oppilaiden huoltajien tehtävän yhteistyön aikana. Jos oppilaan kodissa opetetut arvot eroavat suuresti opetussuunnitelmassa olevista arvoista tai Suomen laista, ristiriitoja syntyy vääjäämättä. Esimerkiksi joidenkin oppilaiden kodeissa opetetaan, että naisten ja miesten kyvykkyys ei ole samantasoista ja se voi näkyä siinä, että oppilas ei kohtele luokassa olevia naisopettajia yhtä kunnioittavasti kuin miespuolisia opettajia. Olen kuullut kentällä olleilta opettajilta, että tällainen ilmiö on ollut läsnä Suomen kouluissa. En ole itse vielä kokenut ilmiötä harjoittelua tehdessä, mutta tietoisuus mahdollisesta ilmiöstä voi auttaa ongelman huomaamisessa, jos joutuu käsittelemään jatkossa samankaltaisia ongelmia.

Arvoriitit voi syntyä, jos joutuu tekemään päätöksiä itselle kahden tärkeän asian välillä. Esimerkiksi jos omiin arvoihin kuuluu laatu-aika perheen kanssa, mutta työpaikan johto velvoittaa jäämään ylitöihin, voi syntyä arvoriitit. Myös erilaiset kulttuurit voivat vaikuttaa tähän. Australiassa muun muassa opettajan työssä on yleinen hyväksytty normi, että työ ja vapaa-aika erotetaan selkeästi toisistaan. Tähän voi osaltaan vaikuttaa sen, että Suomen koulutusjärjestelmästä poiketen Australiassa on ala-asteellakin lähes kaikkia oppiainetta kohden aineenopettaja, mikä mahdollistaa sen, että vastuu oppilaista ei jakaudu ainoastaan luokanopettajan niskoille. Toisaalta taas Japanissa on melkein odotettua, että jos työtehtävä jää kesken ylitöihin jääminen on erittäin kannustettua. Johto saattaa jopa katsoa halveksivasti yksilöä, joka lähtee töistä, ilman, että työtehtävä on saatu valmiiksi. En osaa sanoa, millainen kulttuuri Suomessa on ylitöihin jäämisen odotuksista ja velvoitteista.

Millaisia eettisiä valintoja yhteen oppituntiin voi sisältyä/ sisältyi? Entä oppiaineisiin tai koulun toimintakulttuuriin?

OAJ:n "Opetustyön eettiset periaatteet" materiaaleissa esitetään opettajan ammattietiikan pääkohdat. Pidän erityisesti materiaaleissa kohdasta, jossa sanottiin seuraavaa: "Sisäistynyt eettisyys estää opettajaa käyttämästä asemaansa väärin." On siis tärkeää kehittää omaa ammattitaitoaan ja

eettisyyttään jatkuvasti, jotta pystyy tekemään ajankohtaisesti eettisiä valintoja ja korjata tarvittaessa esimerkiksi oppikirjoissa olevaa vanhentunutta tietoa. On myös tärkeä tietää oma kohderyhmä, eli oppilaiden lähtökohdat, jotta voi opetussuunnitelman raamien sisällä keskittyä oppilaille tärkeisiin aiheisiin.

Oppiaineet, jotka on valittu opetettavaksi kouluissaan ovat olleet ajan saatossa tehtävien valintojen seurausta. Opetusmateriaaleihin valitut tekstit ja kuvat pitäisi olla eettisiin periaatteisiin nojaavia. Myös tapa, jolla opettaja esittää materiaalin oppitunnilla on osa eettisten valintojen prosessia. Aiemmin mainitussa OAJ:n materiaalissa painotetaan sitä, että opettajan ammatti edellyttää sitä, että he toimivat eettisesti kaikissa mahdollisissa tilanteissa. Opettajalla saa olla opetussuunnitelmasta eroavia arvoja ja uskomuksia, mutta ne näkemykset täytyy jättää luokkahuoneen ulkopuolelle.

Koulun toimintakulttuuria on tärkeä tarkastella kriittisesti, koska koulun toimintatavat eivät välttämättä aina peilaa opetussuunnitelmassa korostettuja arvoja. Jopa koulun sijainti voi vaikuttaa siihen, ketkä koulun henkilökunnassa ovat enemmistöä tai vähemmistöä. Koulun henkilökunnan moninaisuus voi osaltaan myös vaikuttaa siihen, millaisista toimintavoista muodostuu normeja. Se, millainen lähtökohta kullakin opettajalla vaikuttaa siihen, millaisiin asioihin ja ongelmiin kiinnitetään huomiota esimerkiksi palavereissa tai oppitunneilla.

Mikä on eettisesti hyvää ja vastuullista opettajuutta?

Eettisesti hyvää ja vastuullisuutta opettajuutta on toimia tasa-arvoisesti jokaista oppilasta kohtaan. Eettisyyttä on myös hyvyys ja oikeudenmukaisuus opettajuudessa. Mitä sitten tarkoittaa oikeudenmukaisuus ja oikein toiminen opettajana, mihin se perustuu? Varmaan tärkeimmät kulmakivet, johon opettajuus nojaa ovat lainsäädäntö sekä opetussuunnitelma. Nämä ohjaavat toimintaa sekä ovat ajamassa lapsen etua. Näen tähän pohjautuvan opettajuuden juuri vastuullisena opettajuutena. Varmasti opettajalla tulee myös tilanteita, kun ei ole selkeää mikä on eettisesti ja vastuullisesti oikea tapa toimia. Nämä tilanteet vaativat varmasti tilannearviota eikä niihin ole yhtä selkeää vastausta.

Mikä on kestävää kasvattajuutta (ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti, taloudellisesti)?

Kestävää kasvattajuutta ekologisesti on ainakin sellainen kasvatus ja opetus, joka tähtää ymmärrykseen luonnosta ja sen suojelemisesta. Mitä voimme tehdä luonnon hyväksi ja toisaalta mikä ei ole oikea tapa toimia. Mitä ovat kestävät valinnat arjessa? Miten voimme toimia mm. Ilmastonmuutoksen estämiseksi? Miten toimintamme vaikuttaa siihen tai esimerkiksi luonnon monimuotoisuuteen? Tärkeää on myös kasvattaa ymmärrykseen luonnon toiminnasta ja perusperiaatteista. Tätä voidaan toteuttaa mm. Retkillä luontoon ja konkreettisesti havainnoimalla. Tämä myös vahvistaa luontosuhdetta.

Kestävää kasvattajuutta sosiaalisesti on kasvatus, joka pyrkii vahvistamaan ja opettamaan oikeudenmukaisuutta, yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja mm. Ihmissuhteita. Tärkeää opettajana on huomioida, että jokainen oppilas tulee nähdyksi ja kuulluksi taustastaan riippumatta. Ihanteellista olisi, että oppimisympäristö on turvallinen ja olisi tukemassa oppilaiden hyvinvointia. Näen myös sosiaalisen kasvatuksen toteutuvan silloin kun tehdään ryhmitöitä ja yhdessä ollaan päättämässä ja tekemässä asioita. Opetellaan vuorovaikutusta ja toisten kuuntelemista. Tämä vahvistaa juuri osallisuutta ja yhteenkuuluvuutta.

Kestävää kasvattajuutta kulttuurisesti on kasvattaa oppilaita ymmärtämään erilaisia kulttuureja, kieliä, uskontoja yms. Kestävä kasvatus tässä kohtaa edistää oppilaita kunnioittamaan, arvostamaan ja ylläpitämään erilaisia taustoja ja kulttuureita. Oppilasta tuetaan toimimaan erilaisissa ympäristöissä erilaisten ihmisten kanssa. Tärkeää on nähdä kulttuurit rikkautena ja välttää ennakkoluuloja. Kasvatus voi myös tukea omaa kulttuuria ja sen arvostamista. Kasvatus auttaa oppimaan mm. oman sekä muiden kulttuurien juhlia, perinteitä sekä tapaa toimia.

Kestävää kasvatusta taloudellisesti on kasvatus, joka kehittää oppilaiden valmiuksia käyttää resursseja vastuullisesti ja auttaa ymmärtämään talouden vaikutuksia omaan elämään, ympäristöön ja koko yhteiskuntaan. Opetuksessa voidaan tukea esimerkiksi kohtuullista kuluttamista, vastuullisuutta, sekä säästämistä. Voidaan yhdessä pohtia ja haastaa ajattelua: mitä ostetaan, miksi ostetaan ja millaisia vaikutuksia sillä on. Oppilaita opetetaan tekemään harkittuja päätöksiä, jotka tukevat sekä omaa että yhteiskunnan pitkän aikavälin hyvinvointia.

Lähdeluettelo:

Gerlander, M. & Kostianen, E. (2005). Jännitteisyys opettajan ja oppijan vuorovaikutussuhteessa. Prologi: puheviestinnän vuosikirja.

Opetusalan ammattijärjestö OAJ. (2024) *Opettajan arvot ja eettiset periaatteet*. oaj.fi.